

TILAPÄISESTI LAILLISTETUN SOSIAALITYÖNTEKIJÄN AMMATISSA TOIMIVAN OSAAMINEN SEKÄ SEN VAIKUTUKSET TEHTÄVÄKUVAAN, TYÖN VAATIVUUTEEN JA PALKKAUKSEEN

Sosiaalityöntekijät vastaavat sosiaalityön toteuttamisesta sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädännön mukaisesti. Sosiaalityön ammatissa toimiminen on sosiaalihuollon ammattihenkilölaila rajattu vain yliopistoissa sosiaalityön pääaineopinnot suorittaneille maistereille. Tilapäisesti sosiaalityöntekijöinä voivat työskennellä enintään vuoden ajan yhtäjaksoisesti sosiaalityöntekijöiksi opiskelevat henkilöt, jotka ovat suorittaneet hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun. He eivät voi työskennellä täysin itsenäisesti, vaan ainoastaan laillistetun sosiaalityöntekijän ohjauksessa. Ohjauksen tulee olla säännöllistä ja sen on vastattava ohjattavan tarpeisiin. Nimelliseen ohjaukseen ei tilapäisesti ammatissa toimivan henkilön pidä oman oikeusturvansa vuoksi suostua.

Tilapäinen sosiaalityöntekijä saa tehdä työssään vain sellaisia tehtäviä, joihin hänen koulutuksensa tai ammattitaitonsa antaa riittävät valmiudet. Työnantajan on tapauskohtaisesti arvioitava tilapäisen sosiaalityöntekijän osaaminen ja laadittava tehtäväkuvaus osaamista vastaamaan. Osaamisvaatimuksien vuoksi tilapäisesti sosiaalityöntekijänä toimivan henkilön tehtäväkuvaus ei pääsääntöisesti voi olla täysin samanlainen kuin laillistetulla sosiaalityöntekijällä. Siksi tilapäisen sosiaalityöntekijän palkka on yleensä myös Kunnallisen työ- ja virkaehtosopimuksen vaativuustekijät huomioon ottaen alhaisempi kuin laillistetulla sosiaalityöntekijällä.

Jos tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtäviä hoitava ei ole laillistettu sosiaalityöntekijä eivätkä hänen työtehtävänsä millään tavoin poikkea laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävistä, eikä tehtäväkuvausta ole laadittu, niin tällöin on palkkauksen oltava sama kuin laillistetulla sosiaalityöntekijällä. Laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävän osaamisvaatimuksien ja sosiaalihuollon lainsäädännön perusteella tällaisen tilanteen tulee kuitenkin olla poikkeuksellinen. Silloin työnantajan sekä tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä toimivan on huolellisesti arvioitava osaamisen tosiasiallista vastaavuutta laillistetun sosiaalityöntekijän tehtäväkuvaan. Työnantajan velvollisuutena on huolehtia ohjauksen saatavuudesta.

Sosiaalihuollon ammattien säätely edistää asiakasturvallisuutta

Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015) edellyttää sosiaalihuollon palvelujen järjestämistä, tuottamista ja toteuttamista siten, että asiakkaiden fyysinen, psyykinen, sosiaalinen sekä taloudellinen turvallisuus taataan. Samalla varmistetaan asiakkaiden oikeus hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun. Ammattihenkilölaissa säädetään myös työtehtävissä vaadittavasta osaamisesta: sosiaalihuollon ammattihenkilöillä on oltava tehtäviensä edellyttämä osaaminen ja valmiudet sekä mahdollisuus ammattitaitonsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Henkilöstön rakenne (koulutus ja työtehtävät) sekä tavat henkilöstövoimavarojen riittävyyden varmistamiseksi on kirjattava sosiaalipalvelujen toimintayksikön omavalvontasuunnitelmaan.

Laillistettu sosiaalityöntekijä

Sosiaalityöntekijänä voi ammattihenkilölain (7 §) mukaan toimia henkilö, jolle Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira on myöntynyt oikeuden harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia laillistettuna ammattihenkilönä. Laillistamisen edellytyksenä on Suomessa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. Ulkomailla suoritettujen sosiaalityön tutkintojen tuottamasta ammatinharjoittamisoikeudesta sosiaalityöntekijän tehtävään on säädetty ammattihenkilölain 10 ja 11 §:issä.

Sosiaalityön määrittely lainsäädännössä

Sosiaalityön sisällöistä säädetään sosiaalihuoltolaissa (15 §) seuraavasti: Sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (s. 54) mukaan laillistetun sosiaalityöntekijän tekemässä työssä korostuu kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen osaaminen, joka mahdollistaa erilaisten ongelmatilanteiden analyttisen jäsentämisen ja niihin soveltuvien kestävien ratkaisujen hakemisen sekä vaikuttavan sosiaalisen raportoinnin ja sosiaalialan tutkivan kehittämisen. Sosiaalityössä myös koordinoidaan ja sovitetaan yhteen eri toimijoiden tarjoamaa tukea ja palveluja, jotta asiakkaiden tarpeisiin vastaamiseksi rakentuu toimivia kokonaisuuksia erillispalvelujen sijaan.

Sosiaalityöntekijän erityiset velvollisuudet ja tehtävät

Ammattihenkilölaissa (9 §) laillistetulle sosiaalityöntekijälle säädetään erityisiä velvollisuuksia. Säännös perustuu sekä sosiaalihuoltolain että sosiaalihuollon erityislainsäädännön mukaisesti sosiaalityöntekijälle kuuluviin tehtäviin. Sosiaalityöntekijän vastuulla on yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalisen tuen ja palvelujen tarpeeseen vastaava asiakas- ja asiantuntijatyö sekä työn vaikutusten seuranta ja arviointi.

Sosiaalihuollon tehtäväkohtaisista pätevyysvaatimuksista ei säädetä ammattihenkilölaissa. Kuitenkin tiettyjä tehtäviä koskevia pätevyysvaatimuksia sisältyy muiden muassa sosiaalihuoltolakiin, lastensuojelulakiin sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin. Ne on otettava huomioon jaettaessa tehtäviä sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden kesken (liite 1). Pätevyysvaatimukseen liittyy esimerkiksi virkasuhteessa olevien sosiaalityöntekijöiden vastuu huolehtia erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä (sosiaalihuoltolaki 36 §). Virkasuhteiset sosiaalityöntekijät vastaavat myös erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden hoitoa ja huolenpitoa turvaavista sosiaalipalvelupäätöksistä (sosiaalihuoltolaki 46 §). Erityisen tuen piiriin kuuluvat henkilöt on määritelty sosiaalihuoltolaissa (3 §). Lisäksi ammattihenkilölain (12 §) mukaan vain laillistettu sosiaalityöntekijä voi tehdä päätöksiä kiireellisissä tapauksissa tahdosta riippumattoman huollon antamisesta tai siihen liittyvistä toimenpiteistä.

Sosiaalityöntekijöillä on rakenteellisessa sosiaalityössä (sosiaalihuoltolaki 7 §) keskeinen rooli huolehtia sekä asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottamisesta että sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi tarvittavista toimista. Osana rakenteellista sosiaalityötä on sosiaalityöntekijöiden tehtävänä huolehtia sosiaalihuollon asiantuntemuksen välittymisestä osaksi monitoimijaista yhteistyötä.

Asiakas- ja asiantuntijatyöhön kohdentuvan sosiaalityön ammatillinen johtaminen on ammattihenkilölaissa (9 §) säädetty sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Ammatillinen johtaminen tarkoittaa ensisijaisesti vastuuta sosiaalityön ja sen prosessien toimivuudesta sekä vaikuttavuuden kehittämisestä. Ammatillisesta johtamisesta vastaavan sosiaalityöntekijän ei ole välttämätöntä olla hallinnollisessa esimiesasemassa. Johtamis- ja esimiestoiminnan organisointi on työnantajan päätettävissä.

Oikeus toimia tilapäisesti laillistetun sosiaalityöntekijän ammatissa

Sosiaalityöntekijän ammatti on ammattihenkilölaissa määritelty vastuultaan ja vaativuudeltaan sellaiseksi, että siinä toimimisen reunaehdot ja osaamisvaatimuksia on rajattu. Ammattihenkilölain (12 §) mukaan sosiaalityöntekijän ammatissa voi toimia tilapäisesti (enintään vuoden ajan yhtäjaksoisesti) sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun.

Sosiaalityöntekijän ammatissa tilapäisesti toimimisen edellytyksiä on Valvira tarkentanut näin: Avoimessa yliopistossa suoritettujen sosiaalityön perus- ja aineopinnot mahdollistavat tilapäisen toimimisen sosiaalityöntekijän ammatissa, jos opiskelija on ennen avoimen yliopiston opintoja suorittanut esimerkiksi sosionomin tutkinnon tai sosiaalialalle soveltuvan ylemmän yliopistollisen tutkinnon. Mikäli opiskelijalla on suorituksena vain avoimessa yliopistossa suoritettujen sosiaalityön aineopinnot, edellytykset tilapäiseen toimimiseen eivät täyty. Soveltuvalla ylemmällä yliopistollisella tutkinnolla tarkoitetaan tutkintoa, jonka pääaineena on yhteiskuntapolitiikka, sosiaalipolitiikka, sosiologia, sosiaalipsykologia tai muu sosiaalityön kannalta relevantti pääaine.

Työnantajan on huolehdittava tilapäisen ammatissa toimimisen vaatimusten täyttymisestä

Työnantaja vastaa siitä, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimiva henkilö täyttää ammattihenkilölaissa säädetty edellytykset tilapäiselle sosiaalityöntekijän ammatissa toimimiselle. Työnantajan on tapauskohtaisesti arvioitava tilapäisen henkilöstön valmiudet sekä se, millaisten tehtävien hoitamiseen henkilöstöllä on asianmukaiset edellytykset. Työnantajan on esimerkiksi varmistettava se, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä toimimisen vaatimat opinnot ja niihin liittyvä käytännön harjoittelu tai muu vastaava käytännön kokemus sosiaalihuollon tehtävistä on hyväksytysti suoritettu.

Työnantajan tehtävä on myös huolehtia siitä, ettei laissa säädettyä tilapäisen työskentelyn yhden vuoden määräaika ylitetä ketjuttamalla sijaisuuksia tai muulla vastaavalla tavalla. Työpaikka on aina laitettava hakuun vuoden määräaikaistuksen jälkeen.

Tilapäinen sosiaalityöntekijän tehtävä edellyttää ohjausta, johtamista ja valvontaa

Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan henkilön on ammattihenkilölain (12 §) mukaan toimittava hänelle nimetyn laillistetun sosiaalityöntekijän ohjauksen, johtamisen ja valvonnan alaisena. Ohjauksen on oltava säännöllistä. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan tulee myös saada palautetta toiminnastaan ja hänen on voitava parantaa omia ammatillisia valmiuksiaan. Pelkkä nimellinen ohjaus ei vastaa ammattihenkilölain vaatimuksia eikä tilapäisesti ammatissa toimivan henkilön tule siihen oman oikeusturvansa kannalta suostua. Ohjaajan tulee valvoa tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä toimivan henkilön työtä ja täydentää sitä omalla osaamisellaan. Lisäksi ohjaajan on viipymättä puututtava mahdollisesti ilmeneviin epäkohtiin.

Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivalle henkilölle ovat erittäin tärkeitä osaava ja läsnä oleva esimiestyö, tiimituki, täydennyskoulutus ja työnohjaus sekä tarvittaessa myös mahdollisuus lakimiehen konsultaatioon.

Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimiva henkilö ei ammattihenkilölain mukaan saa edes laillistetun sosiaalityöntekijän valvonnassa päättää kiireellisissä tapauksissa tahdosta riippumattoman huollon antamisesta tai siihen liittyvistä toimenpiteistä.

Tilapäisen sosiaalityöntekijän on toimittava osaamisensa puitteissa

Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimiminen edellyttää, että henkilö ei tee sellaisia työtehtäviä, joihin hänen koulutuksensa tai ammattitaitonsa on riittämätöntä. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan on huolehdittava, että hän toimii ammattihenkilölain 4 §:ssä säädettyjen ammattieettisten velvollisuuksien mukaisesti.

Työnantajan ja tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan henkilön itsensä on aina arvioitava osaamista suhteessa työtehtäviin ja työolosuhteisiin. Sekä työnantaja että työntekijä ovat ammattihenkilölain 5 §:n mukaan vastuussa työntekijän ammattitaidosta sekä siitä, että työntekijä tuntee riittävästi ammattitoimintaansa koskevan säätelyn.

Riittävän osaamisen ja ammattieettisen toiminnan jatkuva seuranta on merkityksellistä niin asiakkaan kuin tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan henkilön oman oikeusturvan kannalta. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimiviin sovelletaan ammattihenkilölain säännöksiä virheellisestä menettelystä mahdollisesti aiheutuvista seuraamuksista.

Niin asiakkaiden kuin tilapäisesti ammatissa toimivan sosiaalityöntekijän oikeusturvan kannalta on hyvä, että tilapäisyys tulee esille myös ammattinimikkeessä. Talentian työelämätoimikunta suosittelee, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivista henkilöistä käytettäisiin nimikettä sosiaalityön opiskelija.

Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä toimivan tehtäväkuvaus ja palkkaus kunta-alalla

Tehtäväkohtaisen palkan määräytymisperusteena on Kunnallisen työ- ja virkaehtosopimuksen (Kvtes II luku 9 §) mukaan tehtävän vaativuus. Lähtökohta tehtävän vaativuuden määrittelylle on tehtäväkuvauksen laatiminen. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtäviä hoitaville henkilöille on aina laadittava oma tehtäväkuvaus. Tehtäväkuvauksesta puolestaan johdetaan tehtävän vaativuutta vastaava palkkaus.

Sosiaalityöntekijänä voi pysyvästi työskennellä vain henkilö, joka on suorittanut yliopistossa maisterin tutkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi hän on suorittanut pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat opinnot sosiaalityössä. Silloin kun tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimiva henkilö ei ole suorittanut vaadittua tutkintoa, ei hänen osaamisensa laajuus ja syvyys eikä ammattipätevyys kokonaisuudessaan ole samalla tasolla kuin sosiaalityöntekijän ammattiin valmistuneella laillistetulla ammattihenkilöllä. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan henkilön tehtäväkuvaus ei siis pääsääntöisesti voi olla sama kuin laillistetulla sosiaalityöntekijällä.

Kvtes:n mukaan osaaminen on yksi neljästä työn vaativuustekijästä työn vaikutusten ja vastuiden, yhteistyötaitojen sekä työolosuhteiden ohella. Vain em. maisterin tutkinnon suorittaneen henkilön osaaminen on sillä ammattihenkilölain edellyttämällä tasolla, jolla voi kokonaisvaltaisesti suoriutua kaikista laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävistä. Kun tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan henkilön osaamisvaatimukset on otettu huomioon tehtäväkuvausta laadittaessa, asettuu hänen tehtäväkohtainen palkkansa usein Kvtes:n vaativuustekijät huomioon ottaen alhaisemmalle tasolle kuin laillistetulla sosiaalityöntekijällä.

Lisäksi koska sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (12 §) edellyttää tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä toimivan henkilön työskentelyä laillistetun ammattihenkilön ohjauksen ja valvonnan alaisena, on työ Kvtes:n vaativuustekijöiden mukaan tältäkin osin vähemmän vaativaa kuin laillistetun sosiaalityöntekijän työ. Tällöin osa tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan henkilön työvastuista kuuluu ohjaavalle laillistetulle sosiaalityöntekijälle, mikä on tilapäisenä toimivan henkilön tehtäväkuvauksessa otettava huomioon. Ohjaajalle kuuluvia vastuita sisältyy sekä asiakastyön eri prosesseihin että esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön tekemiseen.

Samoin tehtäväkuvauksissa ja vaativuustekijöiden arvioinnissa on otettava huomioon se, että ammattihenkilölaki rajaa tahdosta riippumattoman huollon antamiseen liittyvät päätökset laillistetuille sosiaalityöntekijöille ja muu sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädäntö osan työtehtävistä esimerkiksi virkasuhteisille sosiaalityöntekijöille (ks. liite 1).

Lähteet:

Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (HE 354/2014)

Husso, Riitta: Ammattihenkilövalvonta. Esitys 2.2.2018.

Kunnallinen työ- ja virkaehtosopimus 2018 – 2019

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosiaalihuollon tehtävissä toimiminen:

<http://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollonammattioikeudet/sosiaalihuollon-tehtavissa-toimiminen>

Valviran lomake Sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelma:

<http://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-valvonta/omavalvonta>

Liite 1 Tehtäväkohtaiset pätevyysvaatimukset lainsäädännössä

<ul style="list-style-type: none"> - Adoptiolaki (22/2012): <ul style="list-style-type: none"> o 22 § Adoptioneuvonnan antajat. - Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977): <ul style="list-style-type: none"> o 42 b ja 42 c §:t o 42 f – 42 n §:t. - Lastensuojelulaki (417/2007): <ul style="list-style-type: none"> o 13 § Lastensuojelutoimenpiteistä päättävä viranhaltija o 13 b § Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä o 26 § Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojelun tarpeen selvittäminen o 27 § Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen o 29 § Lapsen tapaaminen o 36 § Lastensuojelun avohuollon tukitoimet o 38 § Lapsen kiireellinen sijoitus o 38 a § Päätös kiireellisen sijoituksen jatkamisesta o 39 § Kiireellisen sijoituksen lakkaaminen o 41 § Huostaanoton ja sijaishuollon valmistelu o 43 § Huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskeva päätöksenteko o 45 § Huostaanotetun lapsen huolto o 47 § Huostassapidon kesto ja lakkaaminen o 52 § Yhteistyö sijaishuollon aikana o 53 § Tietojen antaminen lapselle ja mahdollisuus keskusteluun 	<ul style="list-style-type: none"> o 60 § Henkilöstö o 63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös o 76 § Jälkihuollon sisältö. <ul style="list-style-type: none"> - Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013): <ul style="list-style-type: none"> o 7 § Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut. - Sosiaalihuoltolaki (1301/2014): <ul style="list-style-type: none"> o 27 a § Lastenvalvoja o 36 § Palvelutarpeen arviointi o 42 § Omatyöntekijä o 46 § Hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset o 46 a § Sosiaalihuollon johtaminen o 49 a § Henkilöstö - Ulkomaalaislaki (301/2004): <ul style="list-style-type: none"> o 122 § Lapsen säilöön ottaminen
---	--